

Název předmětu: ŘÍZENÍ OBRANNÝCH ZDROJŮ

Téma: Úvod do vymezení předmětu Řízení obranných zdrojů

Cíl: Cílem této přednášky je vymezení minulé i současné prospěšnosti zkoumání zdrojového zabezpečení obrany a bezpečnosti státu. Současně i vymezení základních ekonomických souvislostí zdrojového zabezpečení obrany a bezpečnosti.

Dílčí cíle této přednášky je možné spatřovat v:

- vymezení objektu a předmětu zkoumání zdrojového zabezpečení obrany a bezpečnosti státu,
- zdůraznění trvalé nutnosti zkoumání zdrojového zabezpečení obrany a bezpečnosti,
- popisu historického vývoje vztahu ekonomiky a obrany,
- vymezení zásadních principů ovlivňujících analýzu zdrojového zabezpečení obrany.

Úkoly pro samostatnou práci:

1. Rozdělte se do dvou skupin, jedna skupina bude mít za úkol vymežit kladné stránky existence armády a zabezpečování obrany. Druhá skupina bude mít za úkol opak, tj. vymežit záporné stránky existence armády a zabezpečování obrany. Nechte se inspirovat vším, co s touto problematikou úzce souvisí nebo má vztah jen velmi zprostředkovaný. Čerpat můžete z literatury, médií či jiných dostupných zdrojů.
2. Osvojte si vymezení předmětu a členní teorie EOS a EA, seznamte se s historickým vývojem branně-ekonomického myšlení. Buďte schopni vymežit jeho jednotlivé etapy a provést jejich stručnou charakteristiku.
3. Vyberte si některého představitele vojensko-ekonomického myšlení a s pomocí literatury a případně internetových zdrojů seznamte své kolegy s jeho přínosem k rozvoji vojensko-ekonomického myšlení a teorie ekonomiky obrany. Uveďte, co Vás vedlo k tomu, že jste si vybral (-a) daného konkrétního představitele.
4. Najděte a prezentujte konkrétní příklad využití „teorie řízení obranných zdrojů“ při rozhodovacím procesu v rámci jednání vlády, ministerstva obrany, parlamentu nebo regionální případně místních vlád.

Studijní literatura:

- TODD Sandler, KEITH Hartley. The economics of defense. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. ISBN 0-521-44728-3
- HARTLEY, Keith., SANDLER, Todd. The economics of defence, Volume I., II., III. Cheltenham: An Elgar Reference Collection, c2001. ISBN 1-85278-945-X
- KRČ, Miroslav. Nástin dějin ekonomiky obrany. Praha: AVIS, 2001. 210 s. ISBN 80-7278-100-6
- KRČ, Miroslav a kol. Vojensko-ekonomické myšlení (Evropský středověk, merkantilismu, fyziokratizmus). Brno: Univerzita obrany, 2008. 84 s. ISBN 978-80-7231-224-5
- YAACOV, Lifshitz. Economics of Defence Producing

- STRECKOVÁ, Yvonne., MALÝ, Ivan. Veřejná ekonomika pro školu i praxi. Praha: Management Press, 1998. 148 s. ISBN
- OCHRANA, František. Vybrané problémy financování a ekonomiky obrany
- STRECKOVÁ Yvonne. Veřejná ekonomie pro školu i praxi"
- SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. Ekonomie
- STIGLITZ, J. Ekonomie veřejného sektoru
- SMITH, Ron. Valuing Defence: VFM, FMA □ RAB
- THE HERITAGE FOUNDATION, AEI, THE FOREIGN POLICY INITIATIVE: Defending defense (Setting the Record Straight on U.S. Military Spending Requirements)

Obsah:

- Úvod
- Základní pojmy
- Přínos a užitečnost zkoumání zdrojového zabezpečení obrany a bezpečnosti
- Vztah ekonomiky a obrany v historickém přehledu
- Ekonomické principy sehrávající zásadní úlohu při ekonomické analýze obrany a bezpečnosti
- Závěr

TEXT

Úvod

Obrana je jednou ze základních funkcí států. Zahrnuje zejména ochranu vlastního území, životů a práv občanů a majetkových hodnot. Odněpaměti zajišťování obrany patřilo k významným ekonomickým aktivitám lidstva, propojeným s rozvojem výroby a směny. Vlastní obranu státy zajišťují kombinací vojenských a dalších (politických, hospodářských) nástrojů. Svým rozsahem zajišťování obrany státu představuje požadavek na vyčlenění části (lidských, materiálních a finančních) zdrojů z národního hospodářství. Otevírá se tak otázka, jaký rozsah zdrojů je v daném státě optimální pro zajištění jeho obranných potřeb. Obrana však zároveň představuje nezanedbatelný segment veřejného sektoru, ve kterém probíhá řada ekonomických procesů a dochází k řadě alokačních rozhodnutí. Otevírají se tak otázky, v jaké struktuře (personálu a technologie) bude obrana (ozbrojené síly) rozvíjena. V souvislosti s obranou státu ekonomové kladou řadu dalších otázek. Jaký vliv mají vojenské výdaje na hospodářský růst? Do jaké míry zbrojení ovlivňuje technologický pokrok? Je vhodné obranu státu zajišťovat individuálně nebo kolektivně v rámci vojenské aliance a jaké jsou náklady přínosy plynoucí ze členství ve vojenské alianci?

Vztah ekonomiky a obrany

Národní hospodářství (ekonomika) je pro rozsah a kvalitu obrany určující. Obrana je zabezpečována alokací zdrojů (lidských, materiálních a finančních) z ekonomiky, tedy

z alternativního využití těchto zdrojů. V tomto smyslu je možné vnímat závislost obrany na ekonomice a zároveň na (politickém) rozhodnutí, kolik zdrojů bude z ekonomiky vyčleněno na zabezpečení obrany. Zjednodušeně a schematicky je toto rozhodování zobrazeno na Obrázku 1, kde je na ose x znázorněno množství obrany a na ose y množství „civilních statků“ produkovaných v dané ekonomice (alternativního užití zdrojů ve vztahu k obraně). Budeme-li předpokládat, že v ekonomice je dosahováno paretovské efektivity, bude se celkový produkt ekonomiky pohybovat na hranici produkčních možností. Pohyb po křivce produkčních možností pak znamená substituci civilní produkce produkcí vojenskou (produkcí obrany) a naopak.

Zdroje vyčleněné na zabezpečení obrany tak představují náklady obětované příležitosti civilního užití těchto zdrojů. Zdroje alokované k zabezpečení obrany zároveň v ekonomice vytěsňují užítky plynoucí ze soukromé spotřeby, soukromých investic nebo civilního využití vládních výdajů ve formě veřejné spotřeby a veřejných investic. Jako jedna ze základních potřeb a funkcí státu je obrana financována prostřednictvím vládních výdajů.¹ Alokování zdrojů na obranu tak znamená buď snížení úrovně užitků plynoucích domácnostem ze soukromé nebo veřejné spotřeby, nebo snížení užitků budoucích způsobené snížením současných soukromých nebo veřejných investic. Obdobný efekt má i zabezpečení obrany prostřednictvím vládního dluhu, který znamená pouze přenesení obranného břemene na budoucí generace.

Toto je však pouze jedna rovina vztahu ekonomiky a obrany. Obrana sice z ekonomiky odčerpává zdroje, na druhou stranu však i v rámci sektoru obrany prostřednictvím produkční funkce obrany dochází k transformaci zdrojů na celou řadu výstupů. Prvotním výstupem je zabezpečení obrany jako takové, tedy eliminace nebezpečí pro danou ekonomiku. **Stabilní prostředí přitom patří k základním předpokladům nerušeného fungování ekonomiky.** Je na něm postavena spotřebitelská i investorská důvěra a zprostředkovaně tak **patří k nezastupitelným podmínkám pro hospodářský růst a rozvoj.**

Vedle vlastního zajišťování národní bezpečnosti však sektor obrany produkuje další „vedlejší“ efekty. V obraně bývá zaměstnán obvykle vysoký počet osob, zajišťování obrany je spojeno s výrobou zbraní, munice a dalšího speciálního vojenského materiálu. Tato výroba opět znamená zaměstnanost. **Obrana tak představuje nejen nástroj zajištění národní bezpečnosti, ale má úzkou vazbu i na hospodářskou politiku, respektive průmyslovou politiku a politiku zaměstnanosti.** Zajišťování obrany státu bývá úzce propojeno s intenzivním vývojem a výzkumem. Technologický pokrok dosažený pro vojenské účely v minulosti často našel uplatnění i v civilní sféře. Dochází tak k přelévání přínosů z obrany i do ostatních segmentů národního hospodářství (tzv. spill over efekt).

Shrneme-li výše uvedené, můžeme konstatovat, že obrana je závislá na zdrojích produkovaných v národním hospodářství. Vztah mezi obranou a ekonomikou však není pouze jednorozměrný. Zajišťování obrany znamená vytěsnění zdrojů z jejich civilního užití a produkci statků a služeb, které nemají bezprostřední efekt při generování hospodářských hodnot v dalších obdobích. Zdroje alokované na obranu však ovlivňují dynamiku ekonomiky, ať již vlivem na zaměstnanost nebo na technologický pokrok. Zajišťování obrany jednoznačně znamená změnu

ve struktuře národního hospodářství. Další rovina vlivu obrany na národní hospodářství vystupuje do popředí při realizaci mezinárodního obchodu se zbraněmi, a to jak při jejich dovozu ze zahraničí, tak i při vývozu produkce domácího zbrojního průmyslu.

Vztah ekonomiky a obrany v historickém přehledu

- **Národní bezpečnost jako veřejný statek od Adama Smitha**
- **Totalita války**
 - Mobilizace lidské síly
 - Mobilizace průmyslově-technologického potenciálu
- **Národní obrana a ekonomické bohatství v ekonomickém myšlení**
 - Národní bezpečnost a ekonomické bohatství: doplňující, nebo si navzájem odporující cíle?
 - Národní bezpečnost a ekonomické bohatství: vzájemné ovlivňování
 - Válečné zisky a ztráty
 - Marxismus a ekonomické výhody z války
 - Makroekonomický efekt války
- **Národní bezpečnost a ekonomické bohatství: makro-historická perspektiva**

Ekonomické principy sehrávající zásadní úlohu při ekonomické analýze obrany a bezpečnosti

Rozhodování v podmínkách armád národních států bylo ovlivňováno celou řadou ekonomických principů. Míra uplatnění těchto principů určovala podobu konečného rozhodnutí o obranných a bezpečnostních otázkách.²

Teoretické vymezení základních ekonomických principů vychází z rešerše řady literárních zdrojů, které analyzovaly působení těchto principů obecně v obraně, některé z nich však analyzovaly působení těchto principů přímo i v podmínkách ozbrojených sil (např. Mankiw,

² Např. rozhodnutí o výstavbě pevnostního systému na hranicích s Německem v letech 1935-1938, kromě vojenských, hospodářských a politických aspektů bylo ovlivněno i aspektem čistě ekonomickým. Především cena výstavby byla srovnatelná s náklady na vybudování motorizované a modernizované armády, ale z důvodu časové tísně, která by tuto druhou variantu komplikovala ale i nedostatek lidských zdrojů, byla upřednostněna výstavba československého opevnění. I zde na tomto příkladu můžeme identifikovat působení několika ekonomických principů.

Cooper a Roll, Van Tuyll a Brauer, Krč, Struijk,).³

Tito autoři vymezili následující základní ekonomické principy působící v podmínkách obrany a armád národních států:

- princip vzácnosti a omezenosti zdrojů,
- princip nákladů ušlých příležitostí,
- princip úspor z rozsahu,
- princip klesajících výnosů,
- princip spotřebitelova a výrobcova přebytku,
- princip substituce práce kapitálem.

Nyní je žádoucí stručně nastínit důležitost jednotlivých principů. Volba prvního principu je dána skutečností významného politického podtextu rozhodování o vojenských výdajích a tedy působení tohoto principu v rámci schvalování státního rozpočtu jako takového. Významnost druhého principu je dána skutečností, že jak voják, tak technika, kterými armády disponují, v případě nasazení do ozbrojeného konfliktu jsou silně ohroženi na životě, zdraví nebo funkčnosti – hrozí zde jejich ztráta. Výběr třetího principu je odůvodněn skutečností, že armáda disponuje velkým počtem příslušníků i množstvím techniky a lze tedy působení tohoto principu předvídat, ale zcela jistě tento princip bude působit ve vztahu k průmyslu, který robotickou technologií produkuje a dodává. Čtvrtý princip klesajících výnosů souvisí s možností extenzivního budování armád, které však za určitou dobu narazí na problém poklesu výkonu, tato skutečnost pak ospravedlňuje přechod k intenzifikaci zajištění bojových schopností armády cestou zvyšování technologické vyspělosti. Ocenění společenského prospěchu z využívání robotické technologie souvisí s nutností vymezení všech nákladů a užitků, které jsou jejím zavedením vyvolány a dosaženy, toto vymezení nabízí pátý princip.

³ MANKIW, Gregory. N. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing. s. 10. ISBN 978-80-7169-891-3.

COOPER, Richard. V., ROLL, Charles. R. Jr. 1974. *The Allocation of Military Resources: Implications For Capital-Labor Substitution*. Santa Monica: Rand Corporation. p. 5-6

VAN TUYLL, Hubert., BRAUER, Jurgén. 2003. Colonizing military history: A millennial view on the economics of war. *Defence and Peace Economics* [online]. 14(3), 155-173 [cit. 2016-11-15]. DOI:

10.1080/1024269022000000877. ISSN 1024-2694. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1024269022000000877>

KRČ, Miroslav a kol. 2008. *Vojensko-ekonomické myšlení*. Brno: Univerzita obrany. s. 12-15. ISBN 978-80-7231-224-5.

OLEJNÍČEK, Aleš. Military robotics – Economic Aspects Analysis (Theory and Practice). Příspěvek do sborníku mezinárodní konference. In *The 18th International Scientific Conference Knowledge-Based Organization* 14-16. 06. 2012 (Sibiu, Rumunsko), 2012, -, č -, 92-97 s. ISSN: 1843-6722.

STRUIJK, Bob. 2014. *Influence of the new trends in the economics on the military and industrial robot system design philosophy* [online]. Budapest, 155 s. [cit. 2015-08-07]. Dostupné z: http://unike.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2014/bob_struijk.pdf. Doctoral Thesis. National University of Public Service. Vedoucí práce Róbert SZABOLCSI

Poslední, šestý princip, odráží důvod k zavádění robotické technologie do armády – ochrana vojáka a jeho nahrazení vyspělou technologií, při uchování nebo zvýšení bojové účinnosti vojsk.

Závěr

Zkoumání ekonomických souvislostí zabezpečení obrany má své nenahraditelné místo i v současnosti. Obrana a ekonomika jsou vzájemně propojeny a ovlivňují se. Ekonomika potřebuje obranu, aby byla schopna generovat produkci a další zdroje; obrana potřebuje ekonomiku, aby mohla poskytovat ochranu územní celistvosti státu. Obrana a bezpečnost státu mají svých charakterem spotřeby velmi blízko k čistě veřejným statkům.